

POŻEGNANIE PROFESOR TERESY BOROWSKIEJ¹

W dn. 2 września zmarła Teresa Borowska – profesor pedagogiki.

Zajmowała się w swojej twórczości naukowej problematyką aksjonormatywną w obszarze teorii wychowania i pedagogiki ogólnej, o czym świadczą jej liczne, także nagradzane w skali ogólnopolskiej i wysoko oceniane przez recenzentów rozprawy pedagogiczne, ale i sama swoją postawą dawała wielokrotnie dowód przejawianych w jej zaangażowaniu akademickim i pracy dydaktycznej najwyższych wartości etycznych.

Osobiście pamiętam i podkreślam to przy stosownych okazjach, jak prof. dr hab. Teresa Borowska wielką wykazała się odpowiedzialnością i poczuciem solidarności naukowej w 2001 roku, kiedy to – mimo słabości organizmu i trudów własnej choroby – współtworzyła w Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, a następnie w Olsztynie program IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego „Pedagogika i edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie” i czuwała nad jego realizacją. Odpowiadała wówczas za pracę sekcji XIX – „Pedagogika wobec kryzysów i zagrożeń egzystencjalnych człowieka”.

Należała do nielicznych profesorów współtworzących ten Zjazd, którzy doprowadzili do wydania zbioru najważniejszych referatów z kierowanej przez siebie sekcji. Praca zbiorowa pod red. Teresy Borowskiej pt. **„Pedagogika wobec kryzysów i zagrożeń egzystencjalnych człowieka”** stanowi bardzo interesujący zbiór rozpraw wychodzący od diagnozy zjawisk w skali globalnej poprzez ich lokalne dysfunkcje i możliwości podejmowania interwencji pedagogicznej.

Wprawdzie upowszechnianie tak smutnego wymiaru ludzkiej egzystencji mogłoby zakłócać sens oddziaływań tysięcy pedagogów w naszym kraju, to jednak całość została tak skonstruowana, by każdy mógł odnaleźć tu wartość i potrzebę optymistycznego podejścia do coraz bardziej obecnych w naszym życiu zagrożeń, czy kryzysów. Jako redaktor tomu dokonała niezwykle trafnego doboru części referatów, jakie były wygłaszane w czasie powyższego Zjazdu, by unikając kronikarskiej relacji a zarazem odzwierciedlając w nim przebieg całej debaty zaprezentować wybór tego, co jest wyrazem ducha i wartości myśli, ich najważniejszym wymiarem, wyzwającym nas z poczucia przerażenia zagrożeniami współczesne-

¹ Tekst pożegnania ukaze się także w *Chowannie*.

go, globalizowanego świata ku nadziei, a więc temu, co nadaje sens i dynamikę pedagogicznej węć interwencji.

To właśnie problematyka teoretycznych podstaw wychowania i antropologii pedagogicznej, jakże trudna, wymagająca głębokiego odczytania w dziełach humanistycznych i wielkiej interdyscyplinarnej mądrości stała się przedmiotem jej badań metateoretycznych, jak i – co należy w tym miejscu podkreślić ze zdwojoną mocą szacunku – także empirycznych. Są one niewątpliwie pochodną tak wykształcenia uzyskanego w Uniwersytecie Jagiellońskim na Wydziale Filozoficzno-Historycznym (1969), jak i rozwijania własnego talentu najpierw u boku mistrza, jakim był w pierwszych latach pracy prof. dr hab. Jan Konopnicki, a później już w trakcie własnej, twórczej pracy naukowej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu przekształconej w Uniwersytet Opolski (1975-2004), i w ostatnich latach w Uniwersytecie Śląskim (od 2004).

Teresa Borowska przeszła wszystkie szczeble awansu naukowego, weryfikując swoje kwalifikacje poza macierzystą jednostką akademicką. Tak więc habilitację uzyskała na Uniwersytecie Warszawskim, a przewod na tytuł naukowy profesora zamknęła pozytywnie na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu w 1998 r., co obligowało Ją do szczególnego zaświadczenia swoimi dorobkiem jego wartości naukowej. Nie tylko uzyskała tytuł naukowy profesora, ale i została wyróżniona w roku 2000 za rozprawę pt. **„Pedagogia ograniczeń ludzkiej egzystencji”** najwyższą nagrodą akademicką Polskiej Akademii Nauk za najlepszą książkę z dziedziny pedagogiki.

Miała w swoim sukcesywnie pomnażanym dorobku naukowym w okresie poprzedzającym nadanie Jej tytułu profesora: 4 monografie (w tym jedną wydaną przed laty w Uniwersytecie Śląskim w 1981 r.), jedną rozprawę pod swoją redakcją oraz 39 rozpraw w recenzowanych czasopismach (zeszytach) naukowych (w tym w najwyżej punktowanych przez KBN czasopismach, jak: „Chowanna”, „Edukacja”, „Ruch Pedagogiczny”), i pracach zwartych o zasięgu krajowym (w tym 1 poza granicami kraju) oraz 4 recenzje. Do tego należy odnotować także liczne, a jakże potrzebne w kształceniu nauczycieli i pedagogów artykuły w renomowanych czasopismach popularno-naukowych, jak *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, *Życie Szkoły*, *Wychowanie w Przedszkolu* czy *Szkoła Zawodowa*.

Natomiast w okresie po uzyskaniu tytułu naukowego profesora Teresa Borowska wydała kolejną swoją pracę monograficzną (w Uniwersytecie Śląskim), zredagowała 3 prace zbiorowe (w tym numer monograficzny *Chowanny*) oraz opublikowała kolejnych 18 artykułów w recenzowanych pracach zwartych, jak i w najwyżej punktowanych przez resort szkolnictwa wyższego i nauki czasopismach naukowych (*Forum Oświatowe*, *Edukacja*, *Chowanna*). Wszystkie publikacje prof. Teresy Borowskiej odtwarzają bardzo spójną ewolucję myśli i po-

głędów o socjalizacji i wychowaniu człowieka, które uwierzytelniała swoimi badaniami, opartymi na pogłębionej analizie ilościowo-jakościowej.

Odeszła od nas osoba twórcza, systematycznie powiększająca swój dorobek, którego wartość merytoryczna była potwierdzana pozytywnymi recenzjami i publikowaniem przez nią swoich artykułów w najlepszych czasopismach i monografiach naukowych w naszym kraju. Miała też w swoim dorobku znaczący wkład w pracę na rzecz rozwoju kadr naukowych – uczestniczyła jako Mistrz-Wykładowczyni w Letnich Szkołach Młodych Pedagogów Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, osiągnięcia w tej sferze są imponujące, potwierdzając zarazem, jak wielkim cieszyła się uznaniem w naszym środowisku.

Prof. dr hab. Teresa Borowska była też członkiem rad naukowych: czasopisma Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego – „Forum Oświatowe” i wydawanej przez Uniwersytet Śląski – „Chowanny”, a także wielokrotnie uczestniczyła w komitetach naukowych konferencji krajowych i uniwersyteckich. Wielki był także zaszczyt współpracować z tak znakomitą i cenioną w nauce Profesorem nauk humanistycznych, którą cechowała niezwykła wrażliwość społeczno-moralna, skromność i głęboka mądrość. Właśnie dlatego tak bardzo będzie nam Jej brakować. Zarejestrowanie przez Nią dziesięć lat temu we wstępie do książki „Pedagogia ograniczeń...” przesłanie jest wciąż aktualne:

Jeśli edukacja ma także uczyć człowieka, jak żyć mądrze w stanach niepewności i chaosu, to dzisiejszy preferowany i realizowany przez nią model „ideologii sukcesu”, nie jest już wystarczający. Skoro bowiem życie ludzkie upływa w „nieprzerwanym karnawale okrucieństwa” (określ. Bauman, 1995), a nasze czasy stały się epoką, w której panuje wszechwładnie poczucie braku wpływu na cokolwiek i bezradność (Seligman, 1995), to edukacja powinna przygotować także człowieka do „radzenia sobie” w stanach dlań niepomysłnych – w sytuacjach niepowodzeń, porażek i nieprzewidzianych zdarzeń.

Dobrze, że pozostały Jej dzieła, które wzbogacają nie tylko nas, ale także szeroko rozumianą kulturę symboliczną i społeczną!

Bogusław Śliwerski